

1984. – 110 с. 5. **Nalchadjyan A.A.** Socialno-psihologicheskaya adaptatsiya lichnosti: formi, mehanizmi i strategii / A.A.Nalchadjyan. – Erevan: Izd-vo AN Armyanskoy SSR, 1988. – 263 с. 6. **Psihologicheskii slovar'** / Podred V.P.Zinchenko, B.G.Mesheryakova. – 2-e izd. pererab.idop. – M.: Astrel: AST: Tranzitkniga, 2006. – 207 с. 7. **Selye G.** Ocherkio / bobshemadapnacionnomsindrome / G.Selye. – M.: Medgiz, 1960. – 207 с. 8. **Firsanjava E.Y.** Osobennosti adaptatsii k novim socialnim usloviyam u detey s narusheniyami rechi: avtoref. diss. kand. psihol. nauk: 19.00.07 / Elena Yurievna Firsanova; Institut razvitiya doshkolnogo obrazovaniya RAO. – M., 2006. – 26 с. 9. **Shipicina L.M.** «Neobuchaemiy rebenok» v semye I obshestve. Socializatsiya detey s narusheniem intellekta / L.M.Shipicina. – 2-e izd. pererab.idop. – SPb.: Rech, 2005. 477 с.

Панченко Т. Л. Особливості соціально-психологічної адаптації дітей з порушеннями мовлення

У статті розглядається проблема впливу порушень мовлення на процес соціально-психологічної адаптації дітей. Здійснено теоретичний аналіз поняття соціально-психологічної адаптації особистості, розглянуто основні її компоненти та механізми. Проаналізовано роль мовлення у процесі соціально-психологічної адаптації індивіда. Зазначено, що процес соціально-психологічної адаптації дітей з порушеннями мовлення має свої особливості через проблеми інтелектуального, сенсомоторного, мовного розвитку таких дітей, розлади пізнавальної діяльності, своєрідність емоційно-особистісної сфери, і проходить більш складно, порівняно з дітьми з нормальним мовним розвитком. Намічено основні напрями роботи спеціалістів щодо попередження та подолання проявів дезадаптації у дітей з порушеннями мовлення.

Ключові слова: адаптація, соціально-психологічна адаптація, мовлення, діти з порушеннями мовлення, дезадаптація.

Панченко Т. Л. Особенности социально-психологической адаптации детей с нарушениями речи

В статье рассматривается проблема влияния нарушений речи на процесс социально-психологической адаптации детей. Осуществлен теоретический анализ понятия социально-психологической адаптации личности, рассмотрены её основные компоненты и механизмы. Проанализирована роль речи в процес социально-психологической адаптации индивида. Указано, что процесс социально-психологической адаптации детей с нарушениями речи имеет свои особенности из-за проблем интеллектуального, сенсомоторного, речевого развития таких детей, расстройства познавательной деятельности, своеобразие эмоционально-личностной сферы, и проходит сложнее, в сравнении с детьми, имеющими нормальное речевое развитие. Намечены основные направления работы специалистов по предупреждению и преодолению проявлений дезадаптации у детей нарушениями речи.

Ключевые слова: адаптация, социально-психологическая адаптация, речь, дети с нарушениями речи, дезадаптация.

Panchenko, T. L. Features of socio-psychological adaptation of children with speech disorders

The article considers the effect of speech disorders in the process of socio-psychological adaptation of children. Carried out a theoretical analysis of the concept of socio-psychological adaptation of personality, describes the main components and mechanisms. The role of speech in the process of socio-psychological adaptation of the individual is analysed. It is noted that the process of socio-psychological adaptation of children with speech disorders has its own characteristics due to issues of intellectual, sensory, speech development of such children, disorders of cognitive activity, the originality of the emotional and personal spheres, and is more difficult, compared with children with normal speech development. Outlined the main directions of work of specialists in the prevention and overcoming of the manifestations of maladjustment in children with speech disorders.

Keywords: adaptation, socio-psychological adaptation, speech, children with speech disorders, maladjustment.

Стаття надійшла до редакції 28.09.2014 року

Статтю прийнято до друку 28.09.2014 року

Рецензент: д.п.н, проф.Шеремет М.К.

УДК 376 : 616.89 – 008. 434 – 053.4

**РЕАЛІЗАЦІЯ ЛІНГВОДИДАКТИЧНОГО ПІДХОДУ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ
УСНОГО ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ІЗ МОТОРНОЮ АЛАЛІСІЮ**

Парфьонова Г.І.

Посилення комунікативно-діяльнісного підходу, який на сучасному етапі розглядається як формування вмінь до активної діяльності, є одним із стратегічних напрямів формування зв'язного усного мовлення, що визначає основні шляхи навчання рідної мови та організації корекційної роботи з дітьми із порушенням мовлення.

Мовленнєва діяльність та механізми породження мовлення, зв'язок мовленням і функціонування вищих психічних функцій були об'єктом дослідження О. Бодалова, Л. Виготського, І. Зимньої, О.М. Леонтьєва, О.О. Леонтева, А. Петровського та ін. Дослідження проблеми формування мовної особистості, ефективних форм, методів і принципів розвитку мовлення, лінгводидактичних засад комунікативного підходу до навчання мови, процесу формування комунікативних умінь і навичок знайшли відображення в працях В. Бадер, А. Богуш, Л. Варзацької, М. Вашуленка, Т.Донченко, С. Карамана, В. Мельничайка, М. Пентиліук, К. Плиско, Т. Шелехової та ін. Дослідження психолого-педагогічних особливостей дітей із порушеннями мовлення, проведені вітчизняними й зарубіжними науковцями Л. Бартеневою, В. Бондарем, Р. Боскіс, Г. Каше, С. Коноплястою, Р. Левіною, В. Лубовським, Н. Пахомовою,

Н. Савіною, Т. Сак, Є. Соботович, В. Тарасун, В. Тищенко, Т. Філічевою, Г. Чіркиною, М. Шевченко, М. Шеремет, свідчать, що у таких дітей наявні специфічні особливості загального психічного й мовленнєвого розвитку. Аналіз лінгвістичної, спеціальної психолого-педагогічної і методичної літератури дає підстави стверджувати, що формуванню усного зв'язного мовлення дітей із моторною алалією приділяється недостатня увага, психолого-педагогічні, теоретично-методичні дослідження ґрунтовно не розкрили цієї важливої проблеми. У зв'язку з цим, метою є дослідження процесу формування усного зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією на лінгводидактичній основі. Завданнями є: визначення основних напрямів організації логопедичної роботи при алалії з урахуванням лінгводидактичних підходів.

Сучасна лінгвістика та лінгводидактика розглядають поняття зв'язного мовлення у двох напрямках – як процес створення зв'язного висловлювання та як продукт мовлення (текст чи дискурс). Зв'язне мовлення визначається як єдине смислове та структурне ціле, що складається з тематично та логічно пов'язаних між собою відрізків і відбиває усі істотні сторони свого предметного змісту (А. Богуш, Л. Виготський, М. Жинкін, І. Зимня, О. Леонтьєв). У створенні зв'язного мовленнєвого продукту науковці виокремлюють діяльнісний та особистісний компоненти. Діяльнісний компонент зумовлюється процесами утворення й сприймання повідомлення, регуляції та контролю власної мовленнєвої діяльності. Особистісний – тим, що в мовленні особа виявляє свою індивідуальність – характер, темперамент, рівень загальної культури.

Результатом і продуктом зв'язного мовлення є **текст** – словесно виражений продукт мовленнєво-розумової діяльності людини, якому властива завершеність, структурна цілісність, цілеспрямованість та прагматична настанова (Н. Головань, Л. Варзацька, В. Мельничайко, М. Пентиліук).

Враховуючи, що діти дошкільного віку оволодівають лише усним мовленням (яке набуває ознак писемного в ситуації, коли дитина свідомо доволно продукує дорослому певний текст), спеціалісти з лінгводидактики останнім часом вживають термін «дискурс», який характеризує продукт саме усного мовлення. Науковці (О. Мельничук та ін.) визначають **дискурс** як зв'язний текст у поєднанні з екстралінгвістичними (прагматичними, соціокультурними, психологічними та ін.) чинниками, тобто текст, узятий у процесуальному контексті.

Зв'язне мовлення виконує низку важливих функцій, головною з яких є комунікативна, що реалізується у *діалозі* та *монолозі* – двох основних формах. Кожна з цих форм має свої специфічні особливості, які зумовлюють зміст і характер методики їх формування. Лінгвістика протиставляє діалогічне та монологічне мовлення, виходячи з їх різної комунікативної спрямованості, лінгвістичної та психологічної природи [1, с. 393].

Діалог визначають як форму мовної комунікації, учасники якої обмінюються репліками-висловлюваннями (С. Єрмоленко). Він відбувається у певній ситуації та супроводжується активною й виразною інтонацією, мімікою, жестами. До лінгвістичних характеристик діалогу належать: розмовна лексика, фразеологія; уривчастість, недомовленість, скороченість; наявність простих та складних безсполучникових речень; імпровізаційний, реактивний характер висловлювань. Типовим для діалогічного мовлення є активне застосування шаблонів, кліше, мовленнєвих стереотипів, сталих формул спілкування (Л. Якубинський). Діалогу, як і будь-якому тексту, властива зв'язність, проте, як підкреслював О. Леонтьєв, у діалозі вона встановлюється кількома співрозмовниками [1, с. 393]. До лінгвістичних характеристик монологу належать: застосування переважно літературної лексики; розгорнутість висловлювання; наявність ускладнених синтаксичних конструкцій; прагнення до чіткого граматичного оформлення зв'язності на основі розгортання системи елементів зв'язку; певна завершеність. Мовець здебільшого використовує позамовні та інтонаційні засоби виразності, проте, на відміну від діалогу, вони відіграють другорядну роль, оскільки монолог менш емоційний. До монологу людину спонукають насамперед внутрішні мотиви (стан, настрої, бажання, наміри), вона сама обирає, про що і за допомогою яких засобів говоритиме.

На думку А. Богуш, монолог як основний засіб логічно та послідовно організованого повідомлення є усвідомленішим та доволішим за діалог. Учена вважає, що монологічне мовлення потребує тривалішої внутрішньої підготовки, попереднього обдумування, зосередження на головному, передбачає вміння вибірково користуватися доречними для конкретного випадку мовними засобами. Монологічне мовлення вбирає в себе всі досягнення дитини в оволодінні рідною мовою, його звуковою формою, лексичним складом, граматичною будовою [1, с. 394].

На думку вчених (О. Леонтьєв, Л. Щерба та ін.), монологічне мовлення – це більш складний, доволіний, організований вид мовлення, що потребує спеціального навчання. О. Ушакова, підкреслюючи первинність діалогу, довела, що монолог народжується в надрах діалогу.

Спеціалісти з лінгводидактики, визначаючи способи формування дитячого мовлення, акцентують увагу на творчому характері засвоєння дітьми рідної мови. Побудова монологічного висловлювання вимагає від мовця вияву творчості, вміння продумати зміст, правильності його словесного оформлення. У зв'язному мовленні наочно виявляється усвідомлення дитиною мовленнєвої дії. Як зауважують науковці, мовленнєве висловлювання

потребує внутрішнього програмування та зовнішньомовленнєвої діяльності, під час якої мовець спирається на певну внутрішню схему, синтаксичну модель, що дає йому змогу будувати висловлювання потрібної якості. Це пояснює важливість виокремлення завдання, спрямованого на формування таких якостей самостійного зв'язного висловлювання, як цільність, змістовність, логічна послідовність, образність, креативність. Потрібно цілеспрямовано розвивати означені якості зв'язного висловлювання.

Особливого характеру набуває організація корекційного процесу з формування зв'язного мовлення у дітей із тяжкими порушеннями мовлення, що включає розробку спеціальних напрямів та змісту логопедичної роботи. При алалії, як тяжкому порушенню мовлення, характерними є вади всіх підсистем мови: синтаксичної, морфологічної, лексичної і фонематичної. При такому порушенні мовлення зовсім не розвивається або розвивається з грубими відхиленнями. У багатьох дітей з алалією відзначаються різноманітні немовленнєві порушення – неврологічні та психопатологічні. Ступінь розладу мовлення у різних дітей може бути різною і виявлятися в межах від повної (або майже повного) відсутності експресивного мовлення до незначних відхилень у функціонуванні мовних підсистем: перша (найважча), друга (середньої тяжкості) і третя (легка) ступені порушення системи мови (або, за термінологією інших авторів, перший, другий і третій «рівні розвитку (недорозвинення) мовлення»). Дітям з алалією властиві різноманітні порушення складової і фонемної структури слів (складова апроксимація) можуть призводити до синтаксичних порушень. Чисельні дослідження підтверджують наявність синтаксичних порушень на рівні зв'язного тексту у всіх дітей з алалією. Ступінь їх вираженості знаходиться в прямій залежності від ступеня порушення мовної системи. Дитина з моторною алалією не здатна відтворити почуте, вона не здатна відтворити артикуляційні устрої. При моторній алалії дитина не може відтворити певну послідовність звуків у слові. У неї не формується образ звуку, та відповідно звуковий образ слова. Вона не може знайти правильну послідовність звуків у слові та слів у реченні. Такі діти можуть вимовляти одне й те саме слово по-різному. У таких дітей відмічаються великі труднощі в накопиченні словникового запасу, в оволодінні граматичною стороною мовлення, правильною звуковимовою та складовою структурою слова.

Типовим для всіх дітей із ТПМ є: пізній вияв експресивного мовлення, обмежений словниковий запас, виражений аграматизм, дефекти вимови; специфічні порушення структури слів. Усне мовлення у даній категорії дітей збіднене, тісно пов'язане з конкретною ситуацією, за межами якої воно найчастіше зовсім незрозуміле. Зв'язне (монологічне) мовлення, без якого не може бути повноцінного здобуття дітьми знань, або повністю відсутнє, або розвивається своєрідно. Мовленнєві засоби не можуть повністю задовольнити потребу усного спілкування.

Таким чином, дослідження мовленнєвої діяльності дітей із моторною алалією свідчать, що останні належать до чисельної й неоднорідної групи дітей із ТПМ, проте ці діти мають збережений розумовий розвиток й функціональність аналізаторних систем. За клініко-педагогічною класифікацією це діти з структурно-семантичними порушеннями. Для них оволодіння усним мовленням є єдиною й основною можливістю здобуття освіти, особистісного розвитку й соціальної адаптації. Відхилення від вікових нормативних показників у розвитку усного мовлення зумовлюють неспроможність такої дитини налагоджувати соціальні контакти з дорослими й однолітками та оволодіти навичками навчальної діяльності, що гальмує процес засвоєння знань, формування вмінь і навичок читання й письма в початковій школі, а також негативно позначається на особистісному розвитку дитини в цілому. Саме тому для таких дітей особливого значення набуває формування усного зв'язного мовлення як основи подальшого успішного навчання. Проведений аналіз науково-методичної літератури свідчить, що формування зв'язного мовлення є складовою основою мовленнєво-мислинєвої діяльності та посідає вагоме місце у організації ефективного навчання і виховання дітей із порушеннями мовлення.

Отже, формування зв'язного мовлення у дітей із моторною алалією з урахування лінгводидактичного підходу повинно включати наступні напрями логопедичної роботи: мотивацію комунікативно-мовленнєвої діяльності, потребу внутрішнього програмування та зовнішньомовленнєвої діяльності, що ґрунтується на творчості, стимулює бажання продумувати зміст, правильність його словесного оформлення, виробляти самостійне зв'язне висловлювання тощо.

Зв'язне мовлення є самостійним видом мовленнєво-мислинєвої діяльності, разом з тим виконує важливу роль в процесі виховання і навчання, оскільки воно виступає засобом отримання знань та контролем за ними. У сучасних психологічних і методичних дослідженнях відмічається, що вміння і навички зв'язного мовлення при спонтанному розвитку не досягають рівня, потрібного для повноцінного оволодіння новими знаннями, що підтверджує необхідність організації спеціально навчання. Результатом розвитку мовлення й навчання мови є формування мовних здібностей, мовленнєвих навичок і мовленнєвих умінь. Це передбачає особливої уваги до формування таких умінь і навичок у дітей із тяжкими порушеннями мовлення на різних вікових етапах дитинства, зокрема з моторною алалією. Оволодіння мовою і мовленням як засобом спілкування відбувається на спеціально організованих заняттях і в процесі загального розвитку, навчання, виховання та життєдіяльності дитини, є предметом дошкільної лінгводидактики. Дослідження проблеми розвитку мовлення та навчання мови (А. Богуш, Ф. Сохін, С. Ушакова й ін.) дозволили окреслити та теоретично обґрунтувати три аспекти розвитку мови та

мовлення дітей дошкільного віку: *структурний* (формування різних структурних рівнів мови — фонетичного, лексичного, граматичного); *функціональний* або *комунікативний* (формування навичок володіння комунікативними засобами, розвиток зв'язного мовлення, форм мовленнєвого спілкування — діалогу та монологу); *когнітивний* або *пізнавальний* (формування здатності до елементарного усвідомлення явищ мови та мовлення). Навчання мови відбувається через два взаємопов'язані процеси: 1) усвідомлення й перетворення мовленнєвого досвіду під впливом знань про мову; 2) комплексне застосування дитиною мовних і немовних засобів із метою використання одиниць мови для мислення, спілкування й усвідомлення власної особистості в процесі життєдіяльності, наповнення й конкретизації елементарних знань про мову матеріалом мовленнєвого досвіду. Взаємозумовленість цих процесів у навчально-виховній роботі з дошкільниками недостатньо конкретизована насамперед через відсутність сучасних діагностичних методик мовленнєвого розвитку, які базувалися на трьох аспектах розвитку мови та мовлення дітей дошкільного віку: *структурному, комунікативному й пізнавальному*.

К. Крутій визначає такі головні напрями мовної освіти дітей дошкільного віку: *лінгвістичний* (охоплює фонетику, лексику, граматику і синтаксис української мови); *мовленнєво-діяльнісний* (передбачає активну участь дитини у процесі опанування мовою і мовленням); *комунікативний* (полягає у переорієнтації мети навчання дітей дошкільного віку на формування комунікативних умінь і навичок за умови врахування мовленнєвих можливостей кожної дитини); *національно-культурологічний* (передбачає засвоєння дітьми культурного досвіду українського й інших народів) [4].

Концепція державного стандарту освіти учнів із порушеннями мовленнєвого розвитку і Базовий компонент дошкільної освіти як концептуальна основа державних вимог до освіченості дошкільників, визначають вимоги до мовленнєвого розвитку дітей, що включають наявність мовної здібності, оволодіння мовленнєвими вміннями і навичками, тобто культурою спілкування, в процесі навчання мови і мовлення. Оскільки основна проблема, з якою стикається дитина з порушеннями мовлення з раннього віку, — труднощі встановлення взаємин з оточуючими, яким належить провідна роль у забезпеченні умов комунікативної діяльності, то саме формування механізму здатності до спілкування є основним підґрунтям розвитку зв'язного мовлення в цілому. Розвиток мовленнєвого спілкування потребує, з одного боку, розвитку навичок усного мовлення, а з іншого — первісного усвідомлення знакової системи мови й осмислення мовних значень у процесі освоєння структур мовлення, зокрема мовленнєвих дій, мовленнєвих операцій, мовленнєвого акту, мовленнєвої ситуації. У зв'язку з цим у формування усного зв'язного мовлення дітей слід розмежовувати два взаємопов'язані і взаємозумовлені психолінгвістичні поняття: *мовленнєві навички* і *мовленнєві вміння*. Комунікативно-мовленнєві вміння — це мовленнєві дії, що реалізуються на основі мовних знань і навичок залежно від мети, ситуації спілкування і співрозмовника. Вони включають уміння правильно добирати стиль мовлення, вживати найефективніші, найточніші і найвиразніші мовні засоби, враховуючи екстралінгвістичні фактори (міміку, жести, інтонацію) [2].

А. Богуш визначає мовну здібність як соціальне явище, що формується у процесі спілкування, та сукупність мовленнєвих навичок і умінь на ґрунті вроджених структур [1]. Мовна здібність, за О. Шахнаровичем, — це набір неусвідомлених знань про мову, правила дії з матеріалом мови, яка дає можливість створювати нові висловлювання [6].

Мовленнєва навичка, за О. Леонтьєвим, це мовленнєва операція, що характеризується певними параметрами: неусвідомленість, повна автоматичність, відповідність нормі мови, нормальний темп виконання, стійкість. У нашому розумінні — це такі навички, якими дитина оволодіває несвідомо, тобто не здогадуючись, що володіє повним автоматизмом мовленнєвої операції у відповідності до мовної норми. В умовах організованого мовного і мовленнєвого навчання дитина усвідомлює власне мовлення, свої мовленнєві навички, тобто навичка сформована, якщо ці параметри властиві тому, кого навчають.

Мовленнєві вміння — це використання «мовних механізмів із різною метою спілкування» [3]. За визначенням А. Богуш, це мовна здібність, що стає можливою в результаті сформованості мовленнєвих навичок [1].

Теоретичний аналіз сучасної науково-методичної літератури з питань мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку свідчить, що одні науковці значну увагу у формуванні мовленнєвого спілкування надають середовищу (К. Крутій, Н. Маковецька), інші (М. Гелемеєва, Т. Пироженко, С. Хаджирадєва), вбачають ефективність мовленнєвого розвитку в організації цілеспрямованої педагогічної роботи у сенситивний період, особливо на 6-му році життя, і в стосунках між людьми як рівноправними суб'єктами й партнерами та в активній взаємодії з дорослими й однолітками [3; 5].

Таким чином, формування зв'язного мовлення у дітей із моторною алалією передбачає головним чином оволодіння його комунікативною функцією, що реалізується у діалозі й монолозі та ґрунтується на сформованих мовних здібностях, мовленнєвих навичках і вміннях, що вбачає створення спеціального мовленнєвого середовища. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у розробці методики діагностики зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією.

Література

1. **Богущ А. М., Гавриш Н.В.** Дошкільна лінгводидактика: Теорія і практика навчання дітей рідної мови: Підручник / за ред.. А.М. Богущ. – К. : Вища шк., 2007. – 542 с.
2. **Дзюбишина – Мельник Н.Я.** Розвиток української мови у дошкільників. Програма – довідник для дошкільних закладів з українським режимом. – К. : Освіта, 1991 – 95 с.
3. **Запорожец А.В.** Педагогические и психологические проблемы всестороннего развития и подготовки к школе старших дошкольников // Дошкольное воспитание. – 1972. – № 4. – С. 2-3.
4. **Крутий К.Л.** Можливості формування мовної особистості у дошкільному віці // Дошкільна освіта. – Запоріжжя, 2003. — № 1. – С. 32-38.
5. **Пироженко Т.** Сучасні підходи до мовленнєвого розвитку дітей // Дошкільне виховання. — 2001. – № 1. – С. 10-11.
6. **Шахнарович А.М.** Проблемы психолінгвистики / А. М. Шахнарович. – М. : Наука, 1987. – 268 с.

References

1. Bogush A. M., Gavrish N.V. Doshkil'na linhvodydaktyka: Teoriya i praktyka navchannya ditey ridnoyi movy: Pidruchnyk / za red.. A.M. Bogush. – K. : Vyshcha shk., 2007. – 542 s.
2. Dzyubishina – Mel'nik N.Ya. Rozvytok ukrayins'koyi movy u doshkil'nykiv. Prohrama – dovidnyk dlya doshkil'nykh zakladiv z ukrayins'kym rezhytom. – K. : Osvita, 1991 – 95 s.
3. Zaporozhets A.V. Pedagogicheskie i psihologicheskie problemy vsestoronnego razvitiya i podgotovki k shkole starshih doshkolnikov // Doshkol'noe vospitanie. – 1972. – № 4. – p. 2-3.
4. Krutiy K.L. Mozhlivosti formuvannya movnoyi osobistosti u doshkil'nomu vitsi // Doshkil'na osvita. – Zaporizhzhya, 2003. – № 1. – p. 32-38.
5. Pirozhenko T. Suchasni pidhodi do movlenneвого rozvitku ditey // Doshkil'ne viovannya. – 2001. – № 1. – p. 10-11.
6. Shahnarovich A.M. Problemy psiholingvistiki / A. M. Shahnarovich. – M. : Nauka, 1987. – 268 s.

Парфьонова Г.І. Реалізація лінгводидактичного підходу у процесі формування усного зв'язного мовлення у дітей із моторною алалією.

У статті висвітлені лінгводидактичні основи формування усного зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією. Визначені основні напрями організації логопедичної роботи, зокрема: мотивація комунікативно-мовленнєвої діяльності, потреба у внутрішньому програмуванні та зовнішньомовленнєвій діяльності, що ґрунтується на творчості, стимулює бажання продумувати зміст, правильність словесного оформлення, виробляти самостійне зв'язне висловлювання. Схарактеризовані три аспекти розвитку мови та мовлення дітей дошкільного віку. При формуванні усного зв'язного мовлення дітей слід розмежовувати два взаємопов'язані і взаємозумовлені психолінгвістичні поняття: мовленнєві навички і мовленнєві вміння. Комунікативно-мовленнєві вміння включають уміння правильно добирати стиль мовлення, вживати найефективніші, найточніші і найвиразніші мовні засоби, враховуючи екстралінгвістичні фактори. Особливу увагу слід надавати створенню мовленнєвого середовища.

Ключові слова: лінгводидактика, зв'язне мовлення, мовні здібності, мовленнєві навички і вміння, алалія.

Парфенова Г.И. Реализация лингводидактического подхода в процессе формирования устной связной речи у детей с моторной алалией.

В статье освещены лингводидактические основы формирования устной связной речи у детей старшего дошкольного возраста с моторной алалией. Определены основные направления организации логопедической работы, в частности: мотивация коммуникативно-речевой деятельности, потребность во внутреннем программировании и внешнеречевой деятельности, которая основана на творчестве, стимулирует желание продумывать содержание, правильность словесного оформления, производство самостоятельного связного высказывания. Охарактеризованы три аспекта развития языка и речи детей дошкольного возраста. При формировании устной связной речи детей, следует разграничивать два взаимосвязанных и взаимообусловленных психолингвистических понятия: речевые навыки и речевые умения. Коммуникативно-речевые умения включают умение правильно подбирать стиль речи, употреблять эффективные, точные и выразительные языковые средства, учитывая экстралингвистические факторы. Особое внимание следует уделять созданию речевой среды.

Ключевые слова: лингводидактика, связная речь, языковые способности, речевые навыки и умения, алалия.

Parfyonova G.I. Implementation linguodidactics approach in the process of oral coherent speech of children with motor alalia.

The article elucidates linguodidactics bases of formation of oral coherent speech in senior preschool children with motor alalia. The main directions of the organization of speech therapy work identified in particular: the motivation of communicative-speech activity, the need for internal programming and external speech activities, which is based on creativity, stimulates the desire to think of the content, correctness verbal clearance, production of self-coherent expression. Characterized the three aspects of speech and language development in preschool children. In forming the oral coherent speech of children, should distinguish between two interrelated and interdependent psycholinguistic concepts: language skills and speech skills. Communicative- speech skills include the ability correctly choose the style of speech, to use effective, accurate and expressive language means considering the extra-linguistic factors. Particular attention should be given to the development of speech environment.

Keywords: linguodidactics, coherent speech, language skills, speech skills, alalia.

Стаття надійшла до редакції 16.09.2014 р.

Статтю прийнято до друку 17.09.2014 р.

Рецензент: д.п.н., доц. Пахомова Н.Г.